

(RE)DEFINIRANJE ULOGE ODGOJITELJA U KREIRANJU OKRUŽENJA

Marijana MIOČIĆ

Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja,
Sveučilište u Zadru, Hrvatska
mmiocic7@unizd.hr

UDK 373.2-057:[373.2:141]

Prethodno priopćenje

Sandra JANKOVIĆ

Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja,
Sveučilište u Zadru, Hrvatska
sjankovic21@unizd.hr

Sažetak

Prostor ustanove ranog i predškolskog prostora ima moć utjecati na stimulaciju ili stagnaciju cjelovitoga dječjeg razvoja. Bronfenbrennerova teorija ekološkog razvoja iz 1979. godine u ovom bi se kontekstu ogledala u činjenici kako prostor, uz ostale čimbenike, čini cjelinu koja utječe na djetetov razvoj. Kvalitetni prostorno-materijalni uvjeti u ustanovi ranog i predškolskog odgoja omogućuju raznovrsne aktivnosti koje pogoduju djetetovu cjelokupnom razvoju, socijalizaciji i individualnosti djeteta, te pružaju ugodne i sigurne uvjete koji odgovaraju različitoj dobi i interesima. Uloga je odgojitelja prepoznati djetetove interese, potrebe i sklonosti, kreirati uvjete za *zonu sljedećeg razvoja* kako bi dijete pravovremeno dobilo podršku, razumijevanje i poticanje u stjecanju novih znanja. Odgojitelj kao nositelj nove paradigme u odgojno-obrazovnom procesu važan je dionik u gradnji kvalitetnog i poticajnog okruženja. Nova paradigma koju zastupa odgojitelj temeljit će se na *slici djeteta* kao osobe pune različitih potencijala i unutarnje motivacije u razumijevanju svijeta oko sebe. Da bi odgojitelj razumio dijete, njegove potrebe i interese, potrebno je vidjeti i čuti dijete tijekom njegova boravka i aktivnog sudjelovanja i istraživanja tijekom odgojno-obrazovnog procesa. (Re)definiranje uloge odgojitelja s posebnim naglaskom na reorganizaciju prostorno-materijalnih uvjeta ustanove zahtijeva primarno refleksivnog praktičara koji se kontinuirano usavršava. Suvremene koncepcije vrtića usmjerenog na potrebe djece zahtijevaju nova arhitektonska rješenja, kvalitetniju pedagoško-psihološku osnovu dizajniranja, koja se mogu kreirati po uzoru na ona kakva predlaže Reggio koncepcija, koja pretpostavlja pomno osmišljen prostor uspješnom razvoju dječjih potencijala. Centri aktivnosti trebaju biti prilagođeni specifičnim interesima odgojnih skupina te se upravo tu očituje važnost uloge odgojitelja koji svojom stručnosti i iskustvom treba omogućiti adekvatne materijale potrebne za optimalno ostvarenje potencijala svoje skupine. U radu će biti dan prikaz rezultata različitih recentnih istraživanja o ulozi odgojitelja u kreiranju poticajnog okruženja s ciljem učenja i

razvijanja djeteta rane i predškolske dobi te rezultati mišljenja odgojitelja i studenata diplomskih studija ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja o važnosti i ulozi odgojitelja u odgojno-obrazovnom procesu.

KLJUČNE RIJEČI: *organizacija prostora, dijete, odgojitelj, reflektivni praktičar, odgojno-obrazovni proces*

Uvod

Razumijevanje djetetova razvoja potrebno je promatrati unutar konteksta u kojem se odvija. Naime, dijete uči i usvaja znanja u interakciji s fizičkim, socijalnim i kulturnim okruženjem. Načinom organizacije prostora odgojitelj šalje poruku djetetu kakvu sliku ima o njemu te koja su njegova očekivanja u odnosu na dijete i djetetove oblike učenja. Različiti parametri, a posebice odnosi prisutni unutar odgojno-obrazovnog sustava, utječu na uvjete, oblike, materijale i okruženje koje će odgojitelj kreirati. Prema autorici Miljak (2009), okruženje predstavlja materijalizaciju odgojiteljeve slike o djetetu. Pedagoški pripremljeno okruženje koje može optimalno odgovoriti na potencijale odgojne skupine odgovornost je odgojitelja. Roditelji od ustanove ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja zbog produljenog vremena boravka djece u vrtiću očekuju bogato socijalno i fizičko okruženje koje oni nisu u mogućnosti pružiti u obiteljskom okruženju (Petrović-Sočo, 2007; Slunjski, 2008). Prirodno učenje, kao u slučaju usvajanja govora, učenje je koje se zbiva primarno sudjelovanjem u poticajnom okruženju, bez izravnog poučavanja. Prema učenju Marije Montessori, ono je obilježeno ugodom, a ne naporom (Miljak, 2009). Oblikovanje prostora vrtića upućuje na zamjenu koncepcije ustanove koja zbrinjava djecu dok su roditelji zauzeti koncepcijom ustanove koja predstavlja obiteljski ugođaj, slobodu i uvažavanje (Miljak, 2009). Inan (2009) naglašava važnost prilagodbe okruženja mentalnoj dobi djece, ne samo kronološkoj, stavljajući fokus na djecu koja se darovitošću ili poteškoćama razlikuju od djece redovnog razvoja. Prostorno okruženje jedan je od uvjeta za optimalno učenje djece, dok je uloga odgojitelja kreirati inicijalno socijalno i prostorno-materijalno poticajno i inkluzivno okruženje (Nacionalni okvirni kurikulum, 2015). Rano djetinjstvo period je najvećeg kapaciteta za učenje. Djeca koja su često izložena stresu ne uspijevaju maksimalno razviti svoje intelektualne kapacitete zbog povišenih razina kortizola koji nepovoljno utječe na stvaranje sinapsi. Ove spoznaje upućuju na važnost uloge odgojitelja u stvaranju dosljednog okruženja i emocionalne prisutnosti, odnosno vođenja u regulaciji emocija (Conkbayir i Pascal, 2015: 130). Kako Slunjski (2008) naglašava, djeca mnogo više angažiraju svoje intelektualne potencijale kad se bave aktivnostima koje sami odabiru nego kad su im nametnute. Uzi-

majući u obzir suvremen način života i višesatni boravak djeteta u vrtiću, osviještena je potreba kreiranja okruženja sličnog obiteljskom. Sugerira se poticanje zajedničkih aktivnosti djece s vršnjacima i odraslima, prateći bioritam djeteta, posebice tijekom aktivnosti na otvorenom. Suvremeno roditeljstvo naglašava važnost odgovarajućega materijalnog opremanja doma koje će pratiti djetetove razvojne stepenice. Pružanjem multisenzoričkog okruženja od djetetovih prvih dana stimuliraju se sva osjetila. Uv-jete za pravilan razvoj, osim kompetentnog odgojitelja, čini i kvalitetno opremljeno prostorno-materijalno okruženje vrtićke ustanove. Dječju potrebu za kretanjem i istra-življanjem omogućuje i vanjski prostor koji također mora biti pedagoški planiran.

Pedagoške dimenzije vrtića

Pedagoške dimenzije vrtića teorijsku podlogu nalaze u različitim zakonskim aktima ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja u Republici Hrvatskoj. Nacionalni kuriku-lum ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja (2015)¹ prepoznaje konstruktivističku paradigmu te navodi važnost kvalitetnog okruženja u kojem je omogućeno stvaranje veza između novog učenja i prethodnih iskustava i znanja uvažavajući pri tome različi-tost pojedinog djeteta u skladu sa socioekonomskim, kulturnim i okolinskim uvjetima u kojima odrasta. Kao njegova temeljna zadaća navodi se poticanje razvoja kompeten-cija i cjelovitog razvoja djece putem stvaranja stimulativnoga socijalnog i prostorno-materijalnog okruženja. Također, Državnim pedagoškim standardom predškolskog odgoja i naobrazbe (2008)², osim reguliranja prostorno-materijalnih i tehničkih uvjeta rada u odgojno-obrazovnim ustanovama koji na razini ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja³ moraju biti pedagoški i estetski primjereni razvojnoj dobi djece, sugerirano je i zajedničko djelovanje svih sudionika odgojno obrazovnog procesa, u skladu s dobrobiti pojedinog djeteta (DPS, 2008). Osim u navedenim dokumentima, važnost fizičkoga, vremenskog i socijalnog okruženja koje je posljedica različitih interaktivno povezanih organizacijskih struktura temeljenih na dubljim razinama kulture ustanove nalazi se i u *Priručniku za samovrednovanje ustanova ranoga i predškolskog odgoja i obrazovanja* Nacionalnog centra za vanjsko vrednovanje obrazovanja (2012)⁴. Prema istom izvoru navodi se kako je za učenje djece i njihov odgojno-obrazovni potencijal nužno dobro pedagoški promišljeno oblikovanje okruženja.

¹ Dalje NKRPO, 2015.

² Dalje DPS, 2008.

³ Dalje RPOO.

⁴ Dalje NCVVO, 2012.

Okruženje vrtičke ustanove cjelovit je koncept koji obuhvaća prostornu, socijalnu i vremensku dimenziju (Petrović-Sočo, 2007). Kako se navodi u NKRPO (2015), odgojitelj ima bitnu ulogu u oblikovanju kurikula, kreiranju socijalnoga, prostorno-materijalnog i poticajnog inkluzivnog okruženja. Dakle, odgojitelj kreira početno okruženje koje poslije modificira upoznavajući interese i sposobnosti djece u skupini. Okruženje samim time nikad nije dovršeno i ne zadržava istu formu dugotrajno. Važnost uloge odgojitelja i ostalih sudionika odgojno-obrazovnog procesa uočava i Miljak (1996), koja i sama aspekte vrtičkog okruženja dijeli na socijalno i fizičko, ističući kako socijalno okruženje čine ljudski potencijali, njihovi međusobni odnosi i komunikacija, dok se fizičko okruženje sastoji od materijalnih i prostornih potencijala dječjeg vrtića. Ista podjela dimenzija dječjeg vrtića nalazi se u članku američkog Iris Centra *What can teachers do to make the classroom environment more conducive to children's learning and development?* (2023), gdje su u kratkim crtama navedeni najvažniji segmenti svake pojedine dimenzije.

TABLICA 1. Dimenzije konteksta ustanove za rani odgoj i obrazovanje Petrović Sočo (2007) i *What can teachers do to make the classroom environment more conducive to children's learning and development?* (2023)

Prostorna dimenzija	Sveukupno uređenje i tlocrt prostorije, uključujući centre aktivnosti, materijale i namještaj
Socijalna dimenzija	Interakcije koje se zbivaju u ustanovi između vršnjaka, odgojitelja i članova obitelji
Vremenska dimenzija	Raspored, slijed i trajanje rutina i aktivnosti koje se zbivaju tijekom dana

Prostorna dimenzija ustanove za rani i predškolski odgoj i obrazovanje

Fizički prostor odgojno-obrazovne ustanove za rani i predškolski odgoj i obrazovanje ovisan je o pedagoškim paradigmatama te o implicitnim pedagogijama odgojitelja. Petrović-Sočo (2007) kazuje kako se već iz prvog razgledavanja unutrašnjosti zgrade može dekodirati odgojno-obrazovna filozofija ustanove, odnosno slika o djetetu koju ona ima. Konstruktivistička paradigma smatra interakciju s okolinom glavnim sredstvom učenja, ne izravno poučavanje. Konstruktivizam kao koncept koji pretpostavlja da djeca uče aktivnim sudjelovanjem, radom, istraživanjem te nadogradnjom na prethodno stečena znanja. Piaget smatra znanje samokonstrukcijom djeteta, dok Vygotsky smatra da se znanje konstruira u procesu socijalne interakcije – sociokonstruktivizam (Conkbayir i Pascal, 2015). Nasuprot Piagetovu mišljenju koji smatra da dijete uči djelovanjem i rukovanjem materijalima u prostoru, Bruner zauzima sociokonstruktivistički pogled i ističe kako se učenje primarno zbiva u socijalnoj interakciji (Barth,

2004: 28, prema Vujičić i sur., 2018). Prema Miljak (1996), redovita reorganizacija prostornog okruženja utječe na njegovu kvalitetu koja povratno utječe na kvalitetu odgoja i učenja djece rane dobi. Slunjski (2008) smatra kvalitetno prostorno-materijalno okruženje nezaobilaznom pretpostavkom kvalitete življenja, odgoja i učenja djece u vrtiću. Prema autorici Petrović-Sočo, pri promišljanju kvalitete ustanove važno je razmotriti i tzv. strukturne dimenzije kvalitete „utemeljene na sljedećim kriterijima: broj djece na jednog odgajatelja, veličina dječje skupine, obrazovanje i stručno iskustvo odgajatelja i iskustvo ravnatelja i stalnost odgajatelja koji se bave istom djecom u ustanovi“ (Petrović-Sočo, 2011: 243).

Socijalna dimenzija ustanove za rani i predškolski odgoj i obrazovanje

Socijalna okolina vrtića omogućuje djetetu razvijanje suradnje, zajedništva, dijaloga. Kako bi se navedeni konstrukti ostvarivali, osim socijalne okoline koju čine odrasli i djeca, potrebno je i odgovarajuće prostorno-materijalno okruženje. Ova su dva aspekta međuovisna i razlikuju se od jedne odgojne skupine do druge. Konstruktivistički gledano, prostor je nužno obogatiti raznim materijalima, dok sociokonstruktivistički pogled na učenje planira prostor promišljajući susrete i interakciju (Petrović-Sočo, 2007). Kako bi dijete razvijalo vlastito društveno biće, potrebne su mu raznovrsne interakcije sa socijalnim okruženjem koje će svojom različitosti u pogledu različite dobi korisnika ustanove za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (što uključuje i odrasle), različitih sposobnosti, raznovrsnosti u pogledu nacionalnosti i kulture te ostalih aspekata, kod djeteta poslužiti kao poticaji za nadogradnju njegovih vještina, zadovoljavanje interesa i samostalno vođeno učenje.

Vremenska dimenzija ustanove za rani odgoj i obrazovanje

Vremenska dimenzija konteksta ustanove za rani odgoj i obrazovanje, prema Petrović-Sočo (2007), treći je dio konteksta ustanove, uz prostornu i socijalnu dimenziju. Svako dijete uči vlastitim tempom. Ako uvažavamo različitost potencijala, različitost u načinu učenja i karaktera, nužno je uvažiti i različite potrebe za vremenskim periodom koji je potreban kako bi se naučilo i razvilo određene sposobnosti. Vrijeme je u tradicionalnom kontekstu bilo strukturirano i odavalo ozračje institucije, dok se u suvremenim vrtićima vrijeme češće individualizira i ima manje vremenski strukturiranih aktivnosti. Uvažavanjem različitih potreba djece omogućuje se različit pristup tempu svakog djeteta. Vremensko okruženje mora biti planirano na način da zadrži strukturiranost dok se prilagođava potrebama djece.

Vremenska dimenzija odnosi se na fleksibilnost u dnevnom rasporedu aktivnosti i stupanj strukturiranosti, no isto tako i na vrijeme koje se provodi u vanjskom i unutarnjem prostoru. Ustanova ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, prema Miljak (2009), mora se prilagođavati djeci, a ne djeca ustanovi, odnosno, vremenski raspored ne smije biti podređen organizacijskim pravilima, već usklađen s potrebama djece i roditelja.

Tradicionalni / suvremeni / alternativni pogled na okruženje

Tradicionalne vrtičke ustanove orijentirane su na pasivnost i poslušnost što je vidljivo i u prostornom uređenju koje nije prilagođeno usmjeravanju na kritičko i kreativno razmišljanje (Pintar, 2019). Prostor je organiziran na način da bude siguran, lako kontroliran i ograničavajući te na taj način praktičan za odgojiteljev nadzor. Djeci se ne pristupa kao subjektima, već objektima odgojne stvarnosti koji se pasivno koriste prostorom koji su osmislili odrasli. Prostor se rijetko mijenja. Miljak (2009, 2015) smatra da je još uvijek u društvu prisutan konzervativan stav o znanju potrebnom za rad s djecom koje je definirano i nepromjenjivo te ga samo treba primjenjivati. Tradicionalan način rada dječjih vrtića zamijenjen je suvremenim u kojem djeca uče samoinicijativno služeći se dostupnim prostorno-materijalnim i socijalnim okruženjem koje se razlikuje u svakoj odgojnoj skupini. Suvremene tendencije u kojima se odgojitelji sve više obrazuju na razini diplomskog i poslijediplomskog studija kazuju koliko su ta znanja proširena i koliko je cjeloživotno obrazovanje odgojitelja neodvojivo od suvremenog rada odgojno-obrazovnih ustanova ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja. Suvremeni pristup u odgojno-obrazovnom radu polazi od djeteta kao kompetentnog bića koje svojim participativnim djelovanjem doprinosi kvaliteti odvijanja odgojno-obrazovnog procesa i gradnji kurikula. Alternativne predškolske ustanove, prema Pintar (2019), pružaju redovitim sustavima novi pogled na važnost okruženja vrtičke ustanove, jer su one promijenile fokus s prijenosa sadržaja učenja na postizanje okruženja koje omogućuje najbolji razvoj djetetovih kompetencija (Pintar, 2019). Alternativne koncepcije u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju, kao što je Reggio pedagogija na kojoj se temelji odgojno-obrazovni rad u dječjim vrtićima u Republici Hrvatskoj te Montessori pedagogija u pojedinim vrtićima, na specifične načine konstruiraju prostorno okruženje. Naime, prema Reggio pedagogiji, u prostoru je ponuđen različit izbor materijala koji potiče dijete na učenje, maštu i kreativnost, isprepleću se uloge djece i odraslih te se prostor smatra trećim odgojiteljem. U Montessori pedagogiji također se potiče samostalnost djeteta, međutim, prostor i ponuda didaktičkog materijala više su strukturirani i organizirani. Princip djeteta koji je kreator vlastitog znanja ostvariv je u dobro pripremljenom okruženju koje je otvoreno,

svijetlo i obogaćeno jednostavnim didaktičkim igračkama i slikovnicama koji potiču dijete na samostalnost i zaključivanje. Agazzi pedagogija prostor popunjava materijalima koje su proizveli djeca i odgojitelji, Waldorfska pedagogija naglašava važnost vanjskog prostora i prirodnih materijala – svima je zajedničko pridavanje iznimne važnosti okruženju kao sredstvu postizanja odgojno-obrazovnih ciljeva.

Kreiranje okruženja u skladu s odgojiteljevom slikom o djetetu

Holistički razvoj djece ovisi o integriranosti kurikula te o potencijalima koje pruža okruženje ustanove. Prostorno okruženje vrtića treba biti stimulativno na način da sadrži raznovrsne materijale prilagođene različitim interesima i dobnim skupinama kako bi omogućilo aktivno učenje. Ono također utječe na socijalne interakcije djece. Interakcija djeteta s prostorom stvara uvjete za kognitivni razvoj. Usporedno s kognitivnim razvojem, od odgojitelja se očekuje da osigura poticajno okruženje za socijalni, tjelesni i emocionalni razvoj djeteta, što nužno implicira raznolike materijale u unutarnjem i vanjskom prostornom okruženju koji će se upotrebljavati samostalno ili uz vođenje odgojitelja. Svaka od Gardnerovih inteligencija (Gardner, 1983) trebala bi se moći bogatiti i nadograđivati u prostoru vrtićke ustanove tako da dijete može odabirati aktivnosti koje odgovaraju njegovoj unikatnoj kombinaciji intelektualnih snaga. Zonu sljedećeg razvoja osim poticajnog prostorno-materijalnog okruženja omogućuje i socijalizacija s kompetentnijim vršnjacima (Slunjski, 2008). Različitost u socijalnom okruženju u odnosu na dob djece, spol, teškoće i darovitost, znatno djeluju na razvoj djeteta po pitanju uvažavanja različitosti, empatije i suradnje. Uz socijalizaciju s darovitim djetetom u skupini vršnjaci lakše prelaze u zonu sljedećeg razvoja. Znanje djeteta njegova je kreacija koja se stvara na relaciji ponuđenoga prostorno-materijalnog i socijalnog okruženja i različitih intelektualnih predispozicija svakog djeteta. Stoga je nužno pojedinom djetetu omogućiti samorefleksiju na temelju dokumentiranja njegovih uradaka kako bi dobio uvid u vlastiti rast i razvoj. Ovim pristupom dijete osvještava vlastite oblike učenja, potiče se razvoj metakognicije, ponos i zadovoljstvo kod djeteta radi vlastitog napretka (Slunjski, 2008). Dijete samostalno bira aktivnosti koje ga iz zone aktualnog razvoja vode prema zoni sljedećeg razvoja, što se zbiva brže i efikasnije uz kvalitetno prostorno-materijalno okruženje i socijalne interakcije s vršnjacima. Naime, svako dijete konstruira znanje vlastitim istraživanjem što znanje čini individualnim te mu se treba na isti način i pristupati. Razlike u potencijalima djece u vrtićkoj skupini dolaze do izražaja u bogatome prostornom okruženju u kojem je omogućen slobodan odabir aktivnosti. Deprivirano okruženje ne podržava ni konstruktivističku ni sociokonstruktivističku prirodu učenja (Malašić, 2015). Bron-

fenbrennerova teorija ekološkog razvoja drži da prostor, uz ostale čimbenike, čini cjelinu koja utječe na djetetov razvoj te da dijete i okolina neprekidno utječu jedno na drugo (Vasta, Haith i Miller, 2005, prema Eret, 2012). Polazište u arhitektonskom i materijalnom opremanju vrtičke ustanove treba biti oblikovanje *slike o djetetu* (*zrcalo načina na koji odgojitelj vidi dijete*), koja proizlazi iz odgojiteljeve osobne odgojno-obrazovne filozofije kojom on organizira mikrookruženje (prostorija jedne odgojne skupine) i makrookruženje (cjelokupan prostor samostalnog objekta ustanove ranog odgoja) ustanove (Malašić, 2015).

(Re)definiranje uloge odgojitelja u organizaciji prostornog okruženja

Uloga odgojitelja može se sažeti u dvije točke: stvaranje uvjeta u okruženju za učenje djece i indirektna podrška različitim aktivnostima u procesu učenja (Slunjski, 2011). Suvremeni odgojitelj kontinuirano kreira svoju odgojno-obrazovnu praksu u skladu sa zahtjevima suvremenog odgoja. Odgojno-obrazovna praksa odgojitelja ovisi o njegovim implicitnim pedagogijama. Odgojitelj mora biti kvalitetno osposobljen kako bi ciljano ponudio okruženje koje će djetetu na zanimljiv i jednostavan način omogućiti učenje prirodnih zakonitosti i razumijevanja svijeta. Nužno je da odgojitelj poznaje didaktičko metodičke zakonitosti učenja kako bi smisleno kreirao prostorno i materijalno okruženje koje će poticati holistički razvoj djeteta. Osim toga, kako bi pravilno odabirali materijale, nužno je da su odgojitelji stručni u području razvojne psihologije kako bi materijali i aktivnosti bili dobno primjereni. Ovo predstavlja velik izazov i odgovornost za odgojitelje jer vlastitim angažmanom odgovaraju za cjelovit razvoj djeteta i učenje u spoznajnome, emocionalnom, društvenom i tjelesnom području. Odgojitelji teško mijenjaju ustaljene obrasce funkcioniranja vrtića, odnosno upravljanja prostorom vrtića, pri čemu posebno dolazi do izražaja tradicionalni pristup kreiranja svih dimenzija okruženja s posebnim naglaskom na vremensku dimenziju.

Ulogu odgojitelja bilo je potrebno redefinirati jer je tradicionalna uloga odgojitelja bila pružiti usluge smještaja djece dok su roditelji zaposleni te se sveukupno okruženje svodilo na jednolične prostore, univerzalne materijale, strog i strukturiran raspored te nadređenu poziciju odgojitelja. U suvremenom vrtiću odgojiteljeva je uloga stvarati optimalne uvjete za samoučenje djece, s obzirom na sve tri dimenzije okruženja, na način da prostorno-materijalno okruženje prati interese i sposobnosti djece, da je vrijeme manje strukturirano, a više individualizirano te da je socijalni aspekt obogaćen različitim poticajima iz različitih skupina djece. Umijeće suvremenog odgojitelja jest oblikovati cjelinu koja će omogućiti kvalitetne uvjete življenja, odgoja i učenja pojedinog djeteta uvažavajući afirmaciju svih njegovih potencijala (Slunjski, 2011).

(Re)definiranje uloge odgojitelja u kontekstu organizacije prostornog okruženja, ali i njegove uloge općenito, proizlazi iz suvremenih pogleda na dijete, učenje i razvoj. Za unošenje promjena u institucije ranog i predškolskog odgoja s ciljem postizanja optimalnih konteksta za život, odgoj i razvoj u njima nužno je isticati „znanstvenu aktualnost, društvenu opravdanost, kulturalnu uvjetovanost i holističko-dinamički pristup teorijskom proučavanju konteksta institucije ranoga odgoja i obrazovanja“ (Petrović-Sočo, 2007: 118). Odgojitelj mora stvarati multisenzoričko okruženje potaknut novom slikom djeteta koji je subjekt i sukreator svojeg razvoja. Dakle, odgojitelj mora biti kompetentan ponuditi raznoliko prostorno-materijalno okruženje iz kojeg će dijete samostalno odabirati aktivnosti koje odgovaraju njegovim interesima, potencijalima i predznanjima. Pritom odgojitelj treba pratiti djetetov napredak, dokumentirati ga i promišljati buduće izmjene u okruženju koje će mu moći ponuditi uvjete za daljnje napredovanje u zonu sljedećeg razvoja. Dakle, aktivnosti više ne bi trebale biti vođene na tradicionalan način, već je okruženje ono što treba predstavljati samousmjeravati dijete k ostvarivanju svojih potencijala i interesa.

Metodologija

U ovom radu prikazat će se rezultati mišljenja odgojitelja i studenata/budućih odgojitelja o tome koliko važnost daju kreiranju okruženja kao iznimno važnog čimbenika odgoja i obrazovanja u ustanovama ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja te koja je njihova uloga u tome.

Cilj je istraživanja ispitati što sve utječe na odgojiteljevo/studentско kreiranje odgojno-obrazovnog okruženja.

Postupak istraživanja provedenog s odgojiteljima

Za potrebe istraživanja u kojem su sudjelovali odgojitelji kreiran je anketni upitnik koji je podijeljen putem *Google obrasca* te je sadržavao pitanja otvorenog tipa koja su se odnosila na zadovoljstvo okruženjem pripadajuće odgojno-obrazovne ustanove te pitanja kako definiraju svoju ulogu u osmišljavanju prostornog okruženja vrtića i o čemu ono ovisi, osim o materijalnim uvjetima. Kod pitanja zatvorenog tipa odgojitelji su imali mogućnost zaokruživanjem jednog od ponuđenih odgovora iskazati koji su njihovi razlozi unošenja promjena u prostor svojega dnevnog boravka, zatim koje su to stavke koje bi im najviše olakšale unošenje poticajnih promjena u sobu dnevnog boravka te uređuju li u jednakoj mjeri vanjski i unutarnji prostor. Osim pitanja zatvorenog tipa, postavljena su i pitanja otvorenog tipa o procjeni postojeće kvalitete pro-

stora te definiranje svoje uloge u osmišljavanju prostornog okruženja. Odgovarajući na pitanja otvorenog tipa, odgojitelji su imali mogućnost osobno procijeniti kvalitetu prostornog okruženja u dječjem vrtiću u kojem rade, kao i kakva je njihova uloga u oplemenjivanju okruženja, ili pak smatraju da kvaliteta prostornog okruženja ovisi isključivo o materijalnim uvjetima.

Na temelju utvrđenog cilja istraživanja, provedenog s odgojiteljima, postavljene su sljedeće hipoteze za:

H1: Odgojitelji nisu zadovoljni okruženjem u svojem vrtiću.

H2: Odgojitelji nisu u potpunosti svjesni svoje uloge u osmišljavanju prostornog okruženja.

U istraživanju je sudjelovalo ukupno $N = 60$ odgojiteljica iz dječjih vrtića na području grada Zadra. U prikupljanju i analizi podataka korištena je kvalitativna metoda. S obzirom na to da su pitanja zatvorenog tipa sadržavala određene odgovore, nije ih bilo potrebno dodatno kodirati, dok je kod odgovora na pitanja otvorenog tipa primijenjena analiza sadržaja te su odgovori kodirani u skladu s postavljenim hipotezama. Za obradu podataka dobivenih istraživanjem korištena je frekvencijska analiza podataka.

Postupak istraživanja provedenog sa studentima

Da bi se utvrdilo mišljenje studenata redovitog i izvanrednog diplomskog studija na panel- sekciji u okviru koje su formirane četiri fokus-grupe gdje su ispitanicima postavljena pitanja kojima se nastojalo utvrditi koja je njihova uloga u oblikovanju prostora sobe dnevnog boravka u dječjem vrtiću, oblik i razlog unošenja promjena u okruženje te kakvo je njihovo mišljenje o okruženju u kojem su pohađali stručnu pedagošku praksu ili u kojem rade.

Pitanja koja su se rabila za raspravu sa studentima na panel-sekciji su:

1. U kojoj mjeri ste kao odgojitelji zadovoljni okruženjem u kojem se odvija odgojno-obrazovni proces?
2. Kako definirate svoju ulogu u osmišljavanju prostornog okruženja vrtića i o čemu ono ovisi, osim o materijalnim uvjetima?
3. Koji su najčešći razlozi zbog kojih unosite promjene u prostorno okruženje?
4. Koje stavke bi vam najviše olakšale unošenje poticajnih promjena u sobu dnevnog boravka?
5. U kojoj mjeri ste posvećeni uređenju vanjskog okruženja?

Tijekom odvijanja fokus-grupe uzimane su bilješke, koje su poslije analizirane i transkribirane, izdvojeni su odgovori i komentari sudionika koji su važni za ovo istraživanje. U istraživanju je korištena kvalitativna metoda te je pri analizi podataka primijenjena frekvencijska analiza podataka.

U istraživanju je sudjelovalo ukupno $N = 25$ studenata diplomskog studija ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja Odjela za izobrazbu učitelja i odgojitelja u Zadru.

Rezultati i rasprava

Iz pitanja postavljenih odgojiteljima u anketnom upitniku dobiveni su sljedeći odgovori u odnosu na postavljeni cilj.

1. U kojoj mjeri su odgojitelji zadovoljni okruženjem u kojem se odvija odgojno-obrazovni proces?

Obradom rezultata dobivenih anketnim upitnikom, dijela koji se odnosio na pitanja otvorenog tipa, odgovori ispitanika svrstani su u dvije kategorije.

Kategorija 1: Odgojitelji (zadovoljstvo vlastitim umijećem)

„Zadovoljna sam s veličinom prostorije u kojoj provodimo vrijeme, ali je potreban premještaj i nadopunjavanje centara jer je došlo do zasićenja kod djece te prostor više nije poticajan.“ / „Zadovoljna sam kvalitetom prostora moje sobe dnevnog boravka, ali smatram da ga je potrebno stalno mijenjati i unaprjeđivati.“ / „Uvijek može bolje i kreativnije.“ / „Jako sam zadovoljna jer posjedujemo dovoljno materijala koji je potreban za unošenje promjena u radu.“

Odgovori koji najbolje prikazuju mišljenje ispitanika izabrani su kao pokazatelji. Na temelju dobivenih odgovora može se zaključiti kako su odgojitelji većinom iskazali djelomično zadovoljstvo s okruženjem u kojem se odvija odgojno-obrazovni proces.

Kategorija 2: Prostor (broj djece na dostupnu kvadraturu)

„S obzirom na broj djece mislim da bi bilo od velike pomoći da je prostor veći. U većem prostoru bi bilo lakše organizirati prostor, djeca bi imala više prostora za kretanje i odabir centara. Od velike pomoći bi bila i financijska potpora te koja donacija.“ / „Jedini problem je prekobrojnost djece na malu kvadraturu

prostora.“ / „Soba bi na broj djece mogla biti veća, prostor bi bilo lakše organizirati. Ali sveukupno gledano, zadovoljna sam s prostorom“ / „Relativno zadovoljna iako je premalen prostor na brojno stanje djece u skupini.“ / „Djelomično sam zadovoljna, jer uvijek može bolje i više. Prostrana soba te mogućnost korištenja dodatnih prostorija, čine zadovoljstvo većim.“

Najčešće prepoznat problem u okruženju u kojem odgojitelji i djeca provode svakodnevne aktivnosti jest veličina prostora u kojima borave, odnosno prekobrojnost djece na dostupan prostor. Odgovori upućuju na dugogodišnji problem na nacionalnoj razini, a to je prevelik broj djece s obzirom na prostorne mogućnosti dostupnih ustanova. Postavlja se pitanje koliko se uvažavaju smjernice Državnoga pedagoškog standarda i koliko su arhitekti upoznati s provedbom odgojno-obrazovnog procesa te koliko pitaju struku za smjernice. Može se zaključiti da arhitektonski kriteriji ne odgovaraju potrebama suvremene vrtičke prakse.

Osim toga, potrebno je istaknuti kako se iz dobivenih odgovora može uočiti kako odgojitelji koji imaju zadovoljene prostorno-materijalne uvjete za kvalitetno okruženje ne prepoznaju mogućnost vlastitoga proaktivnog djelovanja u osmišljavanju novoga prostornog okruženja u skladu s dobrobiti djeteta.

2. *Kako odgojitelji definiraju svoju ulogu u osmišljavanju prostornog okruženja vrtića i o čemu ono ovisi, osim o materijalnim uvjetima?*

Na postavljeno pitanje odgojitelji su dali sljedeće odgovore:

Kategorija 1: Odgojitelj kao voditelj

„Inicijator“ / „Kao potpora“ / „Moja uloga je osmišljavanje najboljeg mogućeg okruženja, koje će biti poticajno za dijete, omogućiti mu istraživanje, igru i sigurnost.“ / „Odgojitelj je važan faktor koji kreira prostor i atmosferu prvenstveno kako bi se dijete osjećalo ugodno i sigurno (osjećaj pripadnosti). Isto tako treba osigurati takvo ozračje gdje se djeca mogu slobodno izražavati i prateći dječje interese i potrebe osmišljavati prostor u kojem svakodnevno borave.“ / „Kreativnosti odgojitelja, unutrašnjoj motivaciji, promatranju djece i uvažavanju njihovih potreba.“

Iz odgovora odgojitelja može se uočiti kako odgojitelji svoju ulogu vide vrlo važnom u kreiranju pedagoškog okruženja na dobrobit djeteta te kako kvaliteta okruženja ovisi o intrinzičnoj motivaciji odgojitelja kao i njegovoj kreativnosti. Uloge koje

odgojitelji navode u svojim odgovorima potkrepu imaju u podijeli uloge odgojitelja u odgojno-obrazovnom procesu koju je svojevremeno kategorizirala i opisala Šagud (2002). Autorica ulogu odgojitelja u dječjim aktivnostima dijeli na ulogu promatrača, suigrača, koordinatora ili voditelja.

Kategorija 2: Uloga odgojitelja ovisna o potrebama djeteta

„O potrebama djece, o načinu rada, potencijalnom projektu ili slično“ / „Ovisi o željama i potrebama djece.“ / „Ovisi o dobi djece, interesima djece.“

Na temelju dobivenih odgovora može se zaključiti kako su odgojitelji svjesni da svoju ulogu tijekom odgojno-obrazovnog procesa prilagođavaju potrebama djece, njihovim interesima, odgojno-obrazovnim aktivnostima koje se potencijalno razvijaju i u projekte.

Kategorija 3: Uloga odgojitelja ovisna o suradnji

„Ovisi o dogovoru sa sobnom kolegicom, o materijalima, interesu djece i njihovoj trenutnoj zoni razvoja, svoju ulogu definiram kao aktivni promatrač i opskrbljivač prostora.“ / „Zadovoljna sam, ali uvijek pratim interes djece te u dogovoru s kolegicom unosimo nove materijale ili izmjenjujemo oblik centara u sobi. Voljela bih kad se grade novi objekti da se pita mišljenje praktičara, nas koji ćemo najviše s djecom koristiti prostor. Nedostaje nam materijalnih sredstava kako bi naše sobe izgledale onako kako želimo, suradnji s timovima, mjestu gdje se vrtić nalazi itd.“

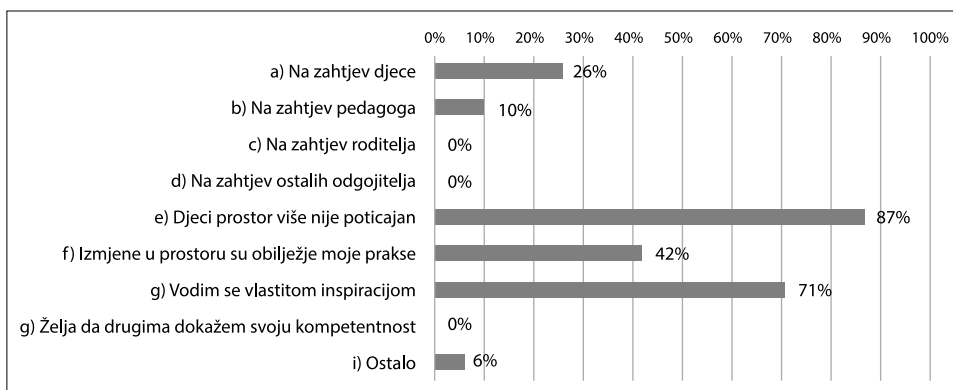
Iz dobivenih odgovora može se zaključiti kako su odgojitelji svjesni potrebe suradnje s kolegicom u sobi dnevnog boravka kao i timskog rada sa sustručnjacima kako bi se kvalitetno odvijao odgojno-obrazovni rad. Također, iz odgovora se može zaključiti kako su odgojitelji svjesni potrebe suradnje s lokalnom zajednicom u kojoj se dječji vrtić nalazi. Iz posljednjih dvaju odgovora može se uočiti kako odgojitelji osim prostorno-materijalnih uvjeta okruženja vrlo važnim smatraju odnose među sustručnjacima kako bi se kvalitetno odvijao odgojno-obrazovni rad na dobrobit djeteta. Važnost socijalne dimenzije okruženja potvrđuju rezultati istraživanja koje navode Berris i Miller (2011), a koji upućuju na važnost čestih formalnih i suradničkih diskusija kako bi iz njih proizašle konkretne smjernice za kreiranje idealnog okruženja i kako bi se odgojitelje potaknulo i olakšalo im promišljanje o prostornom okruženju.

Autorica Malašić (2015) prepoznaje dva problema koja se javljaju pri stvaranju prostora vrtićke ustanove – nedostatak suradnje između arhitekta i odgojno-obrazovnih stručnjaka te projektiranje vrtića u skladu s tradicionalnom shemom. Suvremena ustanova morala bi nastati iz zajedničkog angažmana arhitekta koji uvažava potrebe korisnika prostora i odgojno-obrazovnih stručnjaka kojima je omogućeno sudjelovati u procesu planiranja nastanka ustanove. Prostor mora biti arhitektonski planiran kako bi interakcija i suradnja mogle biti neometane, no taj isti prostor mora omogućiti i osamljivanje (Petrović-Sočo, 2007; Slunjski, 2008). Centri aktivnosti moraju biti prepoznatljivi i međusobno odvojeni. Uvidom u dobivene odgovore može se iščitati kako odgojitelji svoju ulogu promatraju kroz gotove poticaje nedovoljno promišljajući kako kreativnim djelovanjem svih sudionika odgojno-obrazovnog procesa mogu doprinijeti poboljšanju kvalitete prostornog okruženja, umanjujući na taj način materijalne i arhitektonske. Iz odgovora je vidljivo da se odgojitelji ponajprije vode djecom i njihovim potrebama. Također, ističu važnost dogovora s kolegicom te potrebe suradnje i konzultiranja pedagoške i građevinske struke pri gradnji novih ustanova.

Simptomatično je kako se ni jedan odgojitelj nije izjasnio o uređenju i važnosti vanjskog okruženja; svi su se referirali isključivo na unutarnji prostor. Stoga se postavlja pitanje koliko su odgojitelji koji zastupaju temeljne vrijednosti suvremene paradigme svjesni važnosti i vanjskog okruženja za razvoj različitih spoznaja i kompetencija kod djece. Vanjski prostor trebao bi se smatrati ekstenzijom unutarnjeg okruženja.

Odgojitelji su imali mogućnost odgovoriti na pitanja zatvorenog tipa gdje su zao kruživanjem iskazali s kojim se odgovorom slažu u odnosu na postavljeno pitanje. Korištene su frekvencije iz kojih su izvedeni postotci.

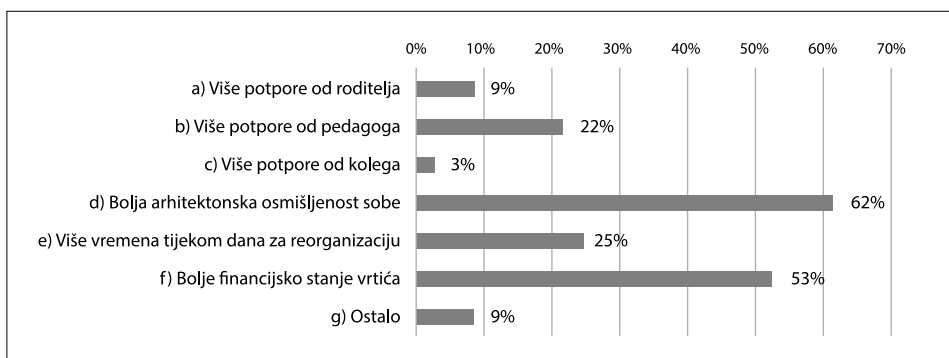
1. Koji su najčešći razlozi zbog kojih odgojitelji unose promjene u prostor svojega dnevnog boravka?

SLIKA 1. Najčešći razlozi unošenja promjena u prostor

Prema dobivenim rezultatima prikazanim na Slici 1 može se uočiti kako 71 % odgojitelja unosi promjene zbog vlastite inspiracije te 87 % zbog toga što primjećuju da djeci prostor više nije poticajan, što u konačnici znači da su odgojiteljima dječje potrebe u fokusu pri unošenju promjena u okruženje. Također, njih 26 % se izjasnilo kako su djeca ta koja su tražila promjene, što upućuje na suvremeni pristup radu u kojem se potiče otvorena komunikacija i suradnja s djecom. Odgojitelji se nisu izjašnjavali o poticaju ostalih odraslih na izmjene u okruženju, odnosno roditelji, pedagog i kolege odgojitelji nisu se pokazali kao važan faktor u reorganizaciji prostornog okruženja. Osim pitanja koji su najčešći razlozi koji ih potiču na unošenje promjena, odgojitelji su mogli zaokruživanjem ponuđenih odgovora koji odražavaju njihovo mišljenje, iskazati što im olakšava unošenje promjena u sobi dnevnog boravka u njihovu dječjem vrtiću.

2. *Koje stavke bi odgojiteljima najviše olakšale unošenje poticajnih promjena u sobu dnevnog boravka?*

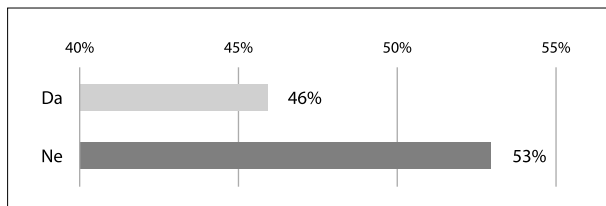

SLIKA 2. *Stavke koje olakšavaju unošenje promjena u okruženje*

Obradom dobivenih odgovora (Slika 2), može se uočiti kako su se odgojitelji bazirali na materijalne uvjete, odnosno prostornu dimenziju, isto tako i na socijalnu. Djelomično je prepoznata i važnost socijalne podrške od kolega odgojitelja (3 %), pedagoga (22 %) i roditelja (9 %). Vremenska dimenzija koja također čini okruženje ustanove u ovom kontekstu prepoznata je kod 25 % odgojitelja koji su iskazali važnost dodatnog vremena u kojem bi mogli promišljati o reorganizaciji okruženja.

Osim ponuđenih odgovora gdje su odgojitelji imali mogućnost izraziti svoje slaganje zaokruživanjem ponuđenog odgovora koji najbolje opisuje njihovo mišljenje u odnosu na pojedini segment koji određuje kvalitetu okruženja kao i ulogu odgojitelja u njegovu kreiranju, ponuđena su pitanja koja nude dihotomne odgovore DA/NE gdje su imali mogućnost zaokružiti slažu li se ili ne slažu s ponuđenim odgovorom.

3. Uređujete li vanjski prostor u jednakoj mjeri kao i unutarnji?

SLIKA 3. Uređenje vanjskog prostora

Iz rezultata prikazanih na Slici 3 može se uočiti kako manje od polovice ispitanika (46 %) daje važnost uređenju vanjskog prostora. Međutim, u odgovorima na pitanja otvorenog tipa koja su imali prilike odgovoriti u prethodnim pitanjima, uopće se nisu referirali na vanjsko okruženje.

Rezultati nakon panel-sekcije

Panel-sekcija je održana kako bi se dobio potpuniji uvid u važnost okruženja u vrtiću, uz uvažavanje perspektive studenata diplomskog studija kao važnih sudionika procesa i budućih kreatora vrtićkih okruženja. Sudionici su iskazali mišljenja o važnosti i karakteristikama vrtićkih okruženja. Rasprava je bila strukturirana na način da se usmjeravala pitanjima koja su postavljena u *online* anketnom upitniku, dakle ispitivanjem studenata o važnosti okruženja vrtićke ustanove, viđenju njihove uloge u oblikovanju okruženja te mogućnostima poboljšanja okruženja. Također, velika pozornost u raspravi panel-sekcije dala se vanjskom prostoru jer se anketnim upitnikom nije dobilo dovoljno podataka o načinima korištenja vanjskog prostora.

Zadovoljstvo odgojitelja okruženjem:

„premala soba dnevnog boravka za sve centre aktivnosti“, „soba dnevnog boravka previše je fizički podijeljena što otežava veće grupne radove“, „nedovoljni materijalni uvjeti – sami kupujemo materijale za rad“, „nedostaje podrška ravnatelja“, „nemogućnost osobnog izražavanja putem panoa“, nedovoljna sloboda u kreiranju panoa kod pojedinih ravnatelja“, „slaba financijska potpora“

Panel-sekcijom potvrđeni su odgovori dobiveni anketnim upitnicima gdje najveći problem vide u samome fizičkom prostoru. Odgojiteljima nedostaju materijalni uvjeti za kvalitetno provođenje svakodnevnih aktivnosti. Uočava se da su u većini odgovora

zadovoljni unutarnjim prostorom, dok je primjena vanjskog prostora u ovom kontekstu zanemarena.

Razlozi unošenja promjena u okruženje:

„Ne samo djeca, već i mi odgojitelji u ustanovi provodimo najveći dio dana, stoga je i nama važno organizirati prostor kako bi nam odgovarao.“

Studenti redovitog studija koji imaju manje iskustva od studenata izvanrednog studija, od kojih je većina u radnom odnosu, na panel-sekciji su iskazali da se na početku provođenja stručne-pedagoške prakse, susreću s otežanom primjenom teorije u praksi, nedostaje im spontanog uključivanja u rad. Studentima se također treba dopustiti adaptacija jer imaju strah i nesigurnost. Odgojitelji često aktiviraju djecu da upoznaju pripravnike u kojima djeca preuzimaju ulogu odgojitelja, što daje na važnosti socijalnoj dimenziji okruženja.

Faktori koji olakšavaju unošenje promjena:

Na panel-sekciji sudionici su također naznačili socijalnu dimenziju odgovorima:

„timski sastanci jako korisni“ / „iskusne odgojiteljice koje su dominantne su poticatelji i autoritet, upravljaju rad ustanove u pravom smjeru“; „jaki autoriteti u predškolskoj ustanovi motiviraju“.

Potkrepljenje mišljenja sudionika panel-sekcije nalazi se i u promišljanjima autorice Miljak (2009) koja naglašava važnost refleksije među odgojiteljima unutar odgojno-obrazovne skupine i ustanove za koju smatra da bi morala biti svakodnevna djelatnost radi poboljšanja kvalitete rada i kulture ustanove, stvaranja profesionalnog znanja povezivanjem s drugim odgojiteljima s kojima dijele izazove. Refleksijom i samorefleksijom odgojno-obrazovne prakse odgojitelja unutar vlastite ustanove i izvan nje potiče se jačanje svijesti i metakognicije kako bi se produbilo samopoštovanje i samopimanje te ostvario cilj odgoja i obrazovanja (Miljak, 2009).

Uloga vanjskog okruženja za odgojno-obrazovni rad:

Na temelju izjava i promišljanja sudionika panel-sekcije može se vidjeti kako su svjesni važnosti vanjskog okruženja za dobrobit pojedinog djeteta, ali iznose različite argumente kako bi opravdali njegovu nedovoljnu iskorištenost. Istraživanje koje su proveli Berris i Miller (2011) u skladu je s promišljanjem sudionika panel-sekcije. Naime, u istraživanju Berrisa i Millera odgojitelji su istaknuli kako prostorno okruže-

nje treba biti svijetlo, nalik na obiteljsko te povezano s vanjskim okruženjem.

Odgovori dobiveni na panel-sekciji nisu u skladu s podacima dobivenim anketnim upitnikom. Upućuju na prepreke koje onemogućavaju odgojiteljima pedagoško planiranje vanjskog okruženja.

Kategorija 1: Fizičke prepreke: „imamo problem s uništavanjem vanjskih prostora vikendom“, „važno je osigurati hladovinu u dvorištu“ / „fizički je teško redovno iznositi klupe i stolove“

Kategorija 2: Odgojitelji kao prepreka: „vanjskih aktivnosti nema zbog inercije“

Kategorija 3: Roditelji kao prepreka: „roditelji su u doba Covida bili voljniji dovesti djecu na aktivnosti u vanjskim prostorima“

Kategorija 4: Vanjske prepreke: „potrebno je omogućiti odgojiteljima aktivno sudjelovanje u uređenju vanjskih prostora koji su zapravo zajednički“ / „odgojitelji se prilagođavaju prostoru i smeta ih što ih se ne pita za kreiranje vanjskog prostora“

Pojedini sudionici naglasili su kako provode i do / „2,5 do 3 sata vani svaki dan ako su vremenski uvjeti povoljni“ /, te uputili na veću vrijednost nekih aktivnosti ako se provode u vanjskom prostoru: centri aktivnosti drukčije izgledaju u vanjskom i unutarnjem prostoru, npr. obiteljski koji vani ima blato, latice, pijesak...

Iz odgovora sudionika panel-sekcije može se zaključiti kako razumiju važnost vanjskog okruženja za djetetov razvoj i kako ga smatraju ekstenzijom unutarnjeg okruženja.

Panel-sekcija doprinijela je promišljanju redovitih studenata o važnosti okruženja te je razmjena iskustava s izvanrednim studentima, koji su uglavnom u radnom odnosu, bila vrijedna refleksija za jedne i druge.

Zaključak

Na odgoj i obrazovanje djece rane i predškolske snažno utječe kreiranje povoljnih uvjeta u pedagoškim dimenzijama okruženja. Rezultati istraživanja pokazali su da je razlog mijenjanja prostornog okruženja vlastito djelovanje odgojitelja koji promišlja svoju praksu i svrsishodnim djelovanjem mijenja prostorno okruženje kako bi ono bilo u službi optimalnog ostvarivanja dječjih potencijala. Također, na temelju dobivenih rezultata može se uočiti kako odgojitelji ne daju jednaku važnost vanjskom prostoru koliko i unutarnjem iako su pojedini na panel-sekciji iskazali kako je važnost kreiranja i djelovanja vanjskog prostora na djetetove potrebe i razvoj posebno došla

do izražaja tijekom pandemije bolesti Covid-19. Dakle, vanjski bi prostor trebao biti ekstenzija unutarnjeg prostora te biti pedagoški planiran za provođenje aktivnosti u svrhu učenja. U budućim ispitivanjima bilo bi korisno osvrnuti se na prepoznavanje važnosti vanjskog prostora i osposobljenost odgojitelja za provođenje vanjskih aktivnosti. Osim vanjskog okruženja, odgojitelji jako malo pozornosti posvećuju pitanju vremenskog okruženja vrtića što je potvrđeno njihovim odgovorima gdje je samo 25 % odgojitelja spomenulo vremensku dimenziju. Nedostatak ovog istraživanja uočava se u malom broju sudionika. Od ukupnog broja pozvanih sudionika (N = 180) polovica je odgovorila na cjelokupan upitnik, ali samo se od trećine od ukupnog broja odgovora iz anketnih upitnika moglo obraditi podatke. Dakle, samo 60 odgojitelja dalo je relevantne odgovore koji su se mogli uzeti u obradu rezultata za potrebe ovog istraživanja. Da bi se dobili relevantniji podatci, a time kreiralo okruženje dječjeg vrtića u skladu s potrebama pojedinog djeteta, za moguća daljnja istraživanja potrebno je uključiti i stručne suradnike. S obzirom na prethodna istraživanja koja naglašavaju važnost stvaranja cjeline uvjeta, zaključuje se da ispitani odgojitelji nisu dovoljno svjesni socijalne i vremenske dimenzije okruženja te da su primarno fokusirani na prostornu dimenziju okruženja. Potrebno je istaknuti kako će odgojitelj koji se permanentno usavršava moći pratiti suvremene zahtjeve svoje struke i suvremene pedagoško-psihološke smjernice. Također, važno je studentima osvještavati važnost stvaranja poticajnog okruženja, uvažavajući osim prostornog i njegovu socijalnu i vremensku dimenziju, za učenje koje će biti usmjereno individualizaciji, cjelovitosti i razvoju pozitivnih vrijednosti kod djece. U skladu s tim studijski programi morali bi osuvremeniti izvođenje metodičkih ispitnih aktivnosti na temelju suvremenih paradigma ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja. Naime, suvremena paradigma ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja ističe važnost prilagođavanja odgojno-obrazovnog procesa interesima pojedinog djeteta pri čemu bitnu ulogu ima odgojitelj koji kreira okruženje koje potiče na igru, učenje i istraživanje. Također, studij bi trebao biti usmjeren i na područje razvojne psihologije kako bi budući odgojitelji prepoznavali razvojne faze kod djece i kako bi znali osmisliti dobnu primjerene materijale i aktivnosti. Oblikovanjem vrtićkog okruženja do izražaja dolazi kreativna, reflektivna uloga odgojitelja. Stvaranjem takvog okruženja odgojitelj se potiče na (re)definiranje svoje uloge u kreiranju okruženja primjerenog potrebama pojedinog djeteta.

LITERATURA

- BERRIS, R., MILLER, E. (2011). How design of the physical environment impacts early learning: Educators and parents perspectives. *Australasian Journal of Early Childhood*, 36 (4).
- BRONFENBRENNER, U. (1979). *The Ecology of Human Development: Experiments by Nature and Design*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- CONKBAYIR, M., PASCAL, C. (2015). *Early Childhood Theories and Contemporary Issues: An Introduction*. Bloomsbury Publishing.
- Državni pedagoški standard predškolskog odgoja i naobrazbe. NN 63/2008. (pristupljeno 11. svibnja 2023.) https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2008_06_63_2128.html
- ERET, L. (2012). Odgoj i manipulacija: razmatranje kroz razvojnu teoriju ekoloških sustava. *Metodički ogledi*, 19 (1), 143–161.
- GARDNER, H. (1983). *Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences*. NYC: Basic Books.
- INAN, H. Z. (2009). The Third Dimension in Preschools: Preschool Environments and Classroom Design. *European Journal of Educational Studies*, 1 (1), 55–66.
- MALAŠIĆ, A. (2015). Dijete, odgojitelj, arhitekt – partnersko sukonstruiranje prostorno-materijalnoga okruženja dječjega vrtića. *Život i škola*, LXI (1), 123–132.
- MILJAK, A. (1996). *Humanistički pristup teoriji i praksi predškolskog odgoja : model Izvor*. Velika Gorica: Persona.
- MILJAK, A. (2009). *Življenje djece u vrtiću – Novi nastupi u shvaćanju, istraživanju i organiziranju odgojno-obrazovnog procesa u dječjim vrtićima*. Zagreb: SM Naklada.
- MILJAK, A. (2015). *Razvojni kurikulum ranog odgoja: model Izvor II : priručnik za odgojitelje i stručni tim u vrtićima*. Zagreb: Mali profesor.
- Nacionalni okvirni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje* (2015). Zagreb: Ministarstvo znanosti i obrazovanja.
- PETROVIĆ-SOČO, B. (2007). *Kontekst ustanove za rani odgoj i obrazovanje*. Zagreb: Mali profesor.
- PETROVIĆ-SOČO, B. (2011). Razvoj instrumenata za procjenu kvalitete ustanova ranog odgoja i obrazovanja. *Pedagogijska istraživanja*, 8 (2), 241–257.
- PINTAR, Ž. (2019). Društvene transformacije i pedagoške interpretacije poželjnog odgoja. *Metodički ogledi*, 26 (1), 61–80.
- Priručnik za samovrednovanje ustanova ranoga i predškolskog odgoja i obrazovanja* (2012). Zagreb: Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja.
- SLUNJSKI, E. (2008). *Dječji vrtić – zajednica koja uči, mjesto dijaloga, suradnje i zajedničkog učenja*. Zagreb: Spektar Media.

- SLUNJSKI, E. (2011). Razvoj autonomije djeteta u procesu odgoja i obrazovanja u vrtiću. *Pedagoška istraživanja*, 8 (2), 2017–230.
- ŠAGUD, M. (2002). *Odgajatelj u dječjoj igri*. Zagreb: Školske novine.
- VUJIČIĆ, L., PEJIĆ PAPAK, P. i VALENČIĆ ZULJAN, M. (2018). *Okruženje za učenje i kultura ustanove*. Rijeka: Učiteljski fakultet u Rijeci.
- What can teachers do to make the classroom environment more conducive to children's learning and development?* Iris Center. (pristupljeno 3. travnja 2023.) <https://iris.peabody.vanderbilt.edu/module/env/cresource/q1/p01/>

(RE)DEFINING THE EDUCATOR'S ROLE IN CREATING THE ENVIRONMENT

Abstract

The physical environment of institutions of early and preschool education has the power to effect the stimulation or stagnation of the child's overall development. In this context, Bronfenbrenner's theory of ecological development is reflected in the fact that space, along with other factors, constitutes a whole that impacts the child's development. High-quality spatial and material conditions in early and preschool education institutions enable a variety of activities that favor the child's overall development, foster both socialization and individuality of the child, and provide comfortable and safe conditions that suit different ages and interests. The role of the educator is to recognize the child's competencies and to create conditions for the zone of proximal development, so that the child receives timely support, understanding, and encouragement in acquiring new knowledge. The educator as the bearer of a new paradigm in the educational process is an important stakeholder in building a high-level and stimulating environment. The new paradigm represented by the educator will be based on the image of the child as a person full of different potentials and internal motivation to understand the world around him. In order for the educator to understand the child, his needs, and interests, he needs to observe, follow, see, listen, and hear the child over the course of his inclusion, active participation, and research in the educational process. Redefining the role of educators, with a special emphasis on the reorganization of the spatial and material conditions of the institution, requires primarily a reflexive practitioner who is a lifelong learner. Contemporary concepts of a kindergarten that is focused on the needs of children require new architectural solutions and a better pedagogical and psychological basis for design. This can be modelled on the Reggio concept, which postulates a carefully designed space for the successful development of children's potential. Activity centers should be adapted to specific interests of educational groups, and this is precisely where the importance of the role of the educator is manifested, who should use his expertise and experience to provide materials appropriate for the optimal realization of his group's potential. Does the educator change the space according to his own findings, children's suggestions, or perhaps by following the guidelines offered by contemporary literature? The paper will present the results of various recent research studies on the role of educators in creating a stimulating environment with the aim of teaching and developing children of early and preschool age, as well as the results of opinions given by educators and graduate students of early and preschool education on the importance and role of educators in the educational process.

KEYWORDS: *organizing physical environment, child, educator, reflexive practitioner, educational process*